

MAMLAKATIMIZ TA'LIM TIZIMIDA FANLARARO INTEGRATSIYA VA UNI
AMALGA OSHIRISH KO'NIKMALARI

Boltaboyeva M. U.

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Fizika va astronomiya yo'nalishi 23/3 guruh talabasi

Tohirova S. O.

Fizika va kimyo fakulteti tyutori

Chirchiq davlat pedagogika universiteti

Annotatsiya: *Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarishning yuqori malakali, professional mobil mutaxassislarga bo'lgan ehtiyojlari va kasbiy tayyorgarlikni takomillashtirishda yuqori malakali mutaxassislarning bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish, ta'lim mazmunini boyitish talab etilmoqda.*

Maqolada professional ta'lim tizimida fanlararo integratsiyani amalga oshirishning dolzarbligi, kasbiy yo'nalishni kuchaytirish, nostandart va ijodiy fikrlashni rivojlantirish kabi masalalar yoritilgan.

Kalit so'zlar: *kadrlar tayyorlash, integratsiya, professional, mobil, kasbiy tayyorgarlik, pedagogik tafakkur.*

Abstract: *In a market economy, the needs of production for highly qualified, professional mobile specialists and the improvement of professional training require deepening and expanding the knowledge of highly qualified specialists, enriching the content of education.*

The article addresses issues such as the relevance of interdisciplinary integration in the vocational education system, strengthening the professional orientation, the development of non-standard and creative thinking.

Key words: *training, integration, professional, mobile, vocational training, pedagogical thinking.*

Hozirgi zamonda ta'lim muassasalarida olgan bilimlaridan o'z kasbiy faoliyatida keng va ongli ravishda foydalana oladigan mutaxassislarga ehtiyoj ortib bormoqda. Yosh mutaxassislarni tayyorlash yo'nalishlaridan biri professional ta'lim hisoblanadi. Professional ta'lim tizimining vazifasi kasbiy harakatchan, ishlab chiqarishni doimiy yangilanib turuvchi sharoitlariga tez moslasha oladigan, o'z o'zini nazorat qila oladigan mutaxassislarni tayyorlashdan iborat.

O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020 yilning 7 avgustdagi «O'zbekiston respublikasida uzluksiz boshlang'ich, o'rta va o'rta maxsus professional ta'lim tizimini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida»gi 466-sonli qaroriga professional ta'lim muassasalari hududlarning demografik, ijtimoiy-iqtisodiy va geografik sharoitlarini, mehnat bozorining tegishli soha mutaxassislarga

bo'lgan talabini, manfaatdor vazirliklar va idoralarning kadrlarga bo'lgan ehtiyoji hamda oliy ta'lim tizimi bilan integratsiyalashgan ta'lim dasturlari asosida kadrlar tayyorlashni hisobga olgan holda tashkil etiladi hamda boshlang'ich professional ta'lim bosqichida kadrlar tayyorlash umumta'lim muassasalarining 9-sinf bitiruvchilari hisobidan shakllantirilgan guruhlarda 2 yillik umumta'lim va mutaxassislik fanlarining integratsiyalashgan dasturlariga asosan kasb-hunar maktablarida amalga oshiriladi.

Bozor iqtisodiyoti sharoitida ishlab chiqarishning yuqori malakali, professional mobil mutaxassislarga bo'lgan ehtiyojlari va kasbiy tayyorgarlikning yetarli darajada emasligi o'rtasida keskin qarama-qarshilik mavjud. Yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlashga o'tish asosiy bilimlarni chuqurlashtirish va kengaytirish, ta'lim mazmunini kelajakdagi kasbiy faoliyatning asosiy turlari va ob'ektlari bo'yicha farqlash va integratsiyalash, kasbiy yo'nalishni kuchaytirish, nostandart va ijodiy fikrlashni rivojlantirish, bo'lajak mutaxassislarning tadqiqot qobiliyatlarini shakllantirishni talab qiladi.

Jamiyat taraqqiyotida o'rta kasb-hunar ta'limi tizimi muhim o'rin tutadi. Zamonaviy ishlab chiqarish texnik xodimlardan yuqori kasbiy va pedagogik bilimlarni talab qiladi. Bunday mutaxassislarni tayyorlash, o'quvchi shaxsini shakllantirish voqelikni aks ettiruvchi ta'lim va tarbiya modeli doirasida amalga oshirilsagina samarali bo'ladi. Shuningdek, bu model rivojlanib borishi bilan haqiqatga yaqinlashadi va oxir-oqibat unga o'tadi. Bu esa o'qituvchilardan fanga munosabatini o'zgartirishni, ta'limning zamonaviy nazariyasini puxta egallashni, yangi tipdagi pedagogik tafakkurni shakllantirishni talab qiladi. Bularning barchasi kasb-hunar ta'limida ta'lim jarayonini faollashtirishning ajralmas sharti hisoblanadi.

O'rta kasb-hunar ta'limi tizimining o'ziga xos xususiyati - o'qitishning ikki turini - umumiy ta'lim va maxsus fanlarni bir vaqtning o'zida amalga oshirishidir. Muhandislik va ishlab chiqarish texnologiyasining doimiy o'zgarishi sharoitida o'rta bo'g'in mutaxassislarni tayyorlash umumiy ta'lim va maxsus-texnik bilimlarning organik birikmasiga asoslangan bo'lishi kerak. Shuning uchun ham kasbiy pedagogik faoliyatning muhim muammolaridan biri bo'lajak mutaxassislarni o'rta kasb-hunar ta'limi sharoitida o'qitishning mazmuni, shakllari va usullari bo'yicha integratsiyalashdan iborat.

Shu munosabat bilan maxsus texnik va umumiy ta'limni integratsiyalash muammosi alohida ahamiyatga ega bo'lib, bu o'rta kasb-hunar ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini fanlararo integratsiya asosida oqilona qurish imkoniyatlarini o'rganish vazifasini qo'yishni talaba qiladi.

Fanlararo integratsiya muammosi pedagogikaning ilmiy asoslarini rivojlantirish uchun ham, o'qituvchilarning amaliy faoliyati uchun ham muhim ahamiyatga ega. Bu ta'lim mazmunini tizimlashtirish muammosi bilan bog'liq bo'lib, uning asosiy masalalari ta'lim mazmunining tarkibiy elementlarini ajratib olish va ular o'rtasidagi aloqalarni aniqlashdan iborat.

So‘nggi o‘n yillikda integratsiyaning turli jihatlariga qiziqish ortib bormoqda. Pedagogikada integratsiya muammolarini o‘rganish bo‘yicha yetarlicha boy tajriba mavjud. Integratsiya muammolarni o‘rganishga, ishlab chiqish, ta‘lim nazariyasi va amaliyoti sohasidagi integratsiya jarayonlarini tahlil qilishga bag‘ishlangan maxsus ilmiy to‘plamlar va pedagogik integratsiyaning ma‘lum jihatlarini ochib beruvchi monografiyalar tayyorlangan. Pedagogikada integratsiya muammosining turli jihatlarini taniqli olimlar tomonidan o‘rganilgan.

So‘nggi paytlarda olib borilgan qator tadqiqotlarda integratsiyaning pedagogik hodisa sifatida mohiyati (V.S.Bezrukova, L.V.Tarasov, N.K.Chapaev), alohida fanlarni o‘rganishdagi integratsiyaning ko‘nikmalari va turlari (G.I.Baturina, S.V.Vasileva, A.V.Usova, G.F.Fedorov), fanlararo va ta‘limni integratsiyalash usullari (D.Zverev, V.N.Maksimova), fanlararo aloqalar umumiy va maxsus texnik ta‘limning birligi sifatida (K.Sh.Axiyarov, A.F.Amirov, S.Ya.Batyshev, V.A.Volkov, D.M.Kiryushkin, I.M.Nizomov, M.I.Maxmutov, P.3.Tagarer, V.N.Fedorova)lar tomonidan tadqiq qilingan.

Ammo texnikum va kollejlarda o‘rta bo‘g‘in mutaxassislarini tayyorlashda fanlararo integratsiya muammosi haligacha mustahkam nazariy asosga ega bo‘lmagan. Ushbu mavzu bo‘yicha tadqiqotlarning aksariyati alohida o‘quv fanlari o‘rtasidagi munosabatlarning alohida masalalariga bag‘ishlangan. Shu bilan birga, fanlararo integratsiyaning umumiy nazariy asoslarini ishlab chiqishda qator tadqiqotlar natijalari alohida qiziqish uyg‘otadi

Psixologik-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish, texnikumlar va kollejlarda tajribasini o‘rganish, birinchidan, pedagogik integratsiya uning faoliyatini uslubiy, nazariy va amaliy darajada o‘rganilishini ta‘kidlash imkonini beradi; ikkinchidan, pedagogik integratsiyaning ob‘ektiv asoslari va omillarini aniqlashga real yondashuvlar mavjud.

O‘rta kasb-hunar ta‘limi tizimining ilmiy asoslangan shart-sharoitlari asoslarini o‘rganishning ob‘ektiv zaruratishaxsning mehnat faoliyati, ulardagi sub‘ekt tizimining qarama-qarshiliklarini kuchaytiradigan integratsiya jarayonlarini talab qiladi.

Shunday qilib, maxsus fanlarni maqsadga muvofiq integratsiyalash g‘oyasini amalga oshirishda o‘rta kasb-hunar ta‘limi tizimida kadrlar tayyorlashni tashkil etish nazariyasi va amaliyotiga bo‘lgan ehtiyoj, o‘quv jarayonida ulardan foydalanish shartlari va uslubiy tavsiyalarining yetarli darajada ilmiy asoslanmaganligi, shuningdek, o‘rta kasb-hunar ta‘limi tizimida fanlararo integratsiyaning mazmunli texnologik asoslarini ishlab chiqish muammosini hal qilish bugungi kunning dolzarb vazifalaridan biridir.

REFERENCES:

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarori. O‘zbekiston respublikasida uzluksiz boshlang‘ich, o‘rta va o‘rta maxsus professional ta‘lim tizimini tartibga soluvchi normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to‘g‘risida. 7.08.2020 yil. 466-son.
2. Sirojiddinovna, H. D. (2023). Scientific-theoretical foundations of the formation of students' independent learning skills based on the " case-study" approach in teaching english. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, 11(11), 638-645.
3. Sirojiddinovna, H. D. (2024). The improvement of language skills (speaking, listening, reading, and writing) for self-directed learners. *Новосту образования: исследование в XXI веке*, 2(19), 231-236.
4. Sirojiddinovna, H. D. (2024). Inquiry-based learning: exploring methods that encourage students to ask questions and actively seek answers. *So ‘ngi ilmiy tadqiqotlar nazariyasi*, 7(1), 143-148.
5. Dilnoza, M. (2020). Technology for the development of cognitive competence in future teachers based on the acmeological approach. *EPRA International Journal of Research Development*, 5(3), 464-465.
6. Xaytmirzayevna, M. D., & Jasurbek, E. (2022). Acmeological approach to preparation of future teachers. *Web of scientist: International Scientific Research Journal*, 3(4).
7. Khaitmirzayevna, M. D. (2024). PEDAGOGICAL WAYS OF COGNITIVE COMPETENCES IN FUTURE TEACHERS BASED ON ACMEOLOGICAL APPROACH. *World Economics and Finance Bulletin*, 32, 146-148.
8. Maxmudova, D. X. (2023). Kognitiv kompetentlikni rivojlantirishning akmeologik texnologiyasini joriy etish shart-sharoitlari. *GOLDEN BRAIN*, 1(34), 19-24.
9. Hamroyevich, A. T. L. (2024, March). FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATI HAQIDA. In *Konferensiyalar | Conferences* (Vol. 1, No. 8, pp. 63-68).
10. Asadov, T. H. (2023). NATURAL CHARACTERISTICS OF EXPRESSING SIGN AFFIXES-cha/larcha/chasiga,-an,-ona. *Innovative Development in Educational Activities*, 2(23), 223-229.
11. To‘lqin qizi Hamroyeva, J. (2023). O‘ZBEK TILIDAGI MURAKKAB TARKIBLI AYRIM AFFIKSLARNING TABIATI XUSUSIDA. *INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE*, 2(5), 42-49.
12. Жўраев, А. (2020). Тинчликпарварлик – маънавий юксалиш жараёнининг юксак қадрияти. *ilm sarchashmalari*, 1(1), 32-35.

13. Жураев, А. (2019). Физическая культура и спорт как инструмент патриотического, миротворческого и духовно-нравственного воспитания молодежи. конференции, 1(1), 246-247.
14. Жураев, А. (2019). Ўзбекистонда барқарор тараққиётнинг тинчликпарварлик тамойили билан узвийлиги. НамДУ илмий ахборотномаси, 7-сон, 143-148.
15. Astanova, G. A. (2020). A masterpiece of Arabian tales and world literature. *Theoretical & Applied Science*, (3), 352-356.
16. Ibragimovna, T. G., Aminovna, A. G., Kadirovna, R. N., & Yusupovna, K. M. (2019). Artistic Expressions of a Situational Pragmatic System. *International Journal of Recent Technology and Engineering*, 8(3), 4591-4593.